

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

EREĞLİ KÖMÜR HAVZASI
VE
CUMHURİYET DÖNEMİ ŞEKİLLENİŞİ

Murat KARA

BOLU – 2009

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İTHAF.....	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar.....	xiv
RESİMLER.....	xv
KISALTMALAR.....	xvi
ÖNSÖZ	xvii
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

CUMHURİYET ÖNCESİ EREĞLİ KÖMÜR HAVZASI

1.1. Hazine-i Hassa İdaresi Dönemi (Padişah Hazinesi 1848-1865).....	9
1.1.1. Galata'daki İngiliz Sarraflar Kumpanyası (1848).....	10
1.1.2. Padişah Hazinesi'nin Emaneten İdaresi (1849-1854).....	10
1.1.3. Kırım Savaşı ve Geçici İngiliz İdaresi (1854-1856).....	11
1.1.4. Padişah Hazinesi'nin İkinci Defa Emaneten İdaresi (1856-1859).....	14
1.1.5. Yorgaki Zafiropulos Kumpanyası İşletmeciliği(1859-1860).....	14
1.1.6. İkinci İngiliz Kumpanyası İşletmeciliği (1860-1861).....	15
1.1.7. Padişah Hazinesi'nin Üçüncü Defa İdaresi (1861-1865).....	16
1.2. Bahriye Nezareti Dönemi (Tersane-i Amire) (1865-1908).....	16
1.2.1. Bahriye Nezareti'nin Emaneten İdaresi (1865-1882).....	17
1.2.1.1. Dilaver Paşa Nizamnamesi (1867).....	17
1.2.1.2. Ocak Hudutlarının Tayini.....	20
1.2.1.3. Damarların İsimlendirilmesi.....	21
1.2.1.4. Ocakların Numaralandırılması.....	21
1.2.1.5. Doksan Üç Harbi Sonrası Havzanın Durumu.....	22
1.2.2. Kömürün Piyasaya Satılışı ve Kumpanyaların Havzaya girişi (1883-1908).....	22
1.2.2.1. Gürcü Kumpanyası (1874).....	23

1.2.2.2. Karamanyan Şirketi (1884).....	24
1.2.2.3. Hallaçyan Kumpanyası.....	24
1.2.2.4. Ereğli Şirket-i Osmaniyesi (1896).....	25
1.2.2.5. Sarıcalar Şirketi (1900).....	29
1.2.2.6. Rombaki Kumpanyası.....	30
1.2.2.7. Boyacıoğlu Ocağı.....	31
1.3. Meşrutiyet Devri, I.Dünya Savaşı ve Mütareke Dönemi (Havza-i Fahmiye İdaresi 1908-1920).....	31
1.3.1. Ticaret ve Nafia Nezareti Yönetimi (1909).....	32
1.3.2. Orman ve Maden ve Ziraat Nezareti Yönetimi (1909-1920).....	32
1.3.2.1. Ereğli Şirketi ile Yeni Antlaşma (1912).....	33
1.3.2.2. Havzada Belçika, Alman ve İtalyan Sermayeleri.....	35
1.3.2.3. Kozlu Kömür Madenleri Osmanlı A.Ş. (1914).....	35
1.3.2.4. Havzada Yunan Sermayesi Maadin Osmanlı A.Ş (1914).....	36
1.3.2.5. Havzada Rus Sermayesi.....	36
1.3.2.6. Ereğli Şirketi'nden Sonra Havzada İkinci Fransız Sermayesi.....	38
1.3.2.7. Havzada Üçüncü Fransız Sermayesi.....	38
1.3.2.8. Galata Kömür Tüccarlarının Havzadaki Rollerini.....	39

BÖLÜM II

CUMHURİYET DÖNEMİ EREĞLİ KÖMÜR HAVZASI

2.1. Millî Hükümet ve Cumhuriyet İdaresi (İktisat Vekaleti Yönetimi 1920-1940).41	
2.1.1. Himayeci Dönem (1920-1925).....	43
2.1.1.1. İşçi Hastanesi ve Amele Kanunu.....	45
2.1.1.2. Amele Birliği ve İhtiyat ve Teavün Sandığı.....	48
2.1.1.3. Deniz İşçileri Derneği (1924).....	50
2.1.1.4. İzmir İktisat Kongresi (1923).....	51
2.1.1.5. Havzada Mallarıyla Terk Edilmiş Ocaklar.....	53
2.1.1.6. Zonguldak Maadin Mühendisi Mektebi (1924).....	53
2.1.1.7. Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası (1925).....	55

2.1.2. Vasıtalı Müdahaleci Dönem (İş Bankası İşletmeciliği 1926-1936).....	55
2.1.2.1. Cumhuriyet Döneminde Kurulan Maden Müesseseleri.....	57
2.1.2.1.1. Kozlu Kömür İşleri Türk Anonim Şirketi (Kömüriş).....	58
2.1.2.1.2. Maden Kömürü İşleri Türk Anonim Şirketi (Türkiş).....	58
2.1.2.1.3. Kilimli Kömür Madenleri Türk Anonim Şirketi.....	59
2.1.2.1.4. Kireçlik Kömür Madenleri TAŞ.....	59
2.1.2.1.5. Türk Kömür Madenleri AŞ.....	60
2.1.2.1.6. Amasra İstismar Mıntıkası Türk Anonim Şirketi.....	61
2.1.2.2. Cumhuriyet Döneminden Evvel Kurulmuş Olan Maden Müesseseleri.....	61
2.1.2.2.1. Ereğli Şirketi.....	61
2.1.2.2.2. Süleyman Sırrı Bey Maden Ocağı.....	62
2.1.2.2.3. Kasap Tarla Ocağı.....	62
2.1.2.3. Teşvik-i Sanayi Kanunu (1927).....	62
2.1.3. İşletmecilik Dönemi (1936-1940).....	67
2.1.3.1. Etibank'ın Kuruluşu.....	69
2.1.3.2. Ereğli Şirketinin Etibank'a Devri.....	70
2.1.3.3. EKİTAŞ Ereğli Kömür İşletmesi.....	71
2.1.3.4. EKİTAŞ Kozlu Kömür İşletmesi.....	72

BÖLÜM III

EREĞLİ KÖMÜR HAVZASINDA DEVLETÇİLİK DÖNEMİ (ETİBANK YÖNETİMİ - İNHİSARCI DÖNEM 1940-1957) VE HAVZADA İKİNCİ MÜKELLEFIYET UYGULAMALARI

3.1. Ereğli Kömür Havzası'ndaki Ocakların Devletleştirilmesi (1940).....	74
3.1.1. Havzadaki Ocakların Birleştirilmesinin (Füzyon) Sebepleri.....	75
3.2. Genel Amenajman Projesi.....	77
3.2.1. Çatalağzı Elektrik Santrali (ÇATES).....	78
3.2.2. Zonguldak Limanı.....	79
3.2.3. Lavuarlar.....	80

3.2.4. Ana İhraç ve Havalandırma Kuyuları.....	80
3.2.5. Oksijen Fabrikası ve Kompresörler.....	81
3.2.6. Havzadaki Atölyeler.....	82
3.2.7. Havzada Kurulan Sosyal Tesisler.....	82
3.3. Millî Korunma Kanunu (MKK) ve Ücretli İş Mükellefiyeti.....	84
3.3.1. Millî Korunma Kanunu.....	84
3.3.1.1. Millî Korunma Kanunu'nun Amacı.....	86
3.3.1.2. Millî Korunma Kanunu'nun Önemi.....	87
3.3.2. Ücretli İş Mükellefiyeti.....	88
3.3.2.1. Ücretli İş Mükellefiyetinin Gerekçesi.....	89
3.3.2.2. Mükellefiyetin Tanımı.....	90
3.3.2.3. Ücretli İş Mükellefiyetinin Niteliği ve Konusu.....	90
3.3.2.4. Mükellefiyete Tabi Olabilecek Kişiler.....	91
3.3.2.5. Ücretli İş Mükellefiyetini Tesis Etme Yetkisi.....	91
3.3.2.6. Mükellefe Tabi Tutulanların Hak ve Görevleri.....	92
3.3.2.7. Ücretli İş Mükellefiyetinin Uygulama Alanı.....	92
3.3.2.8. Ücretli İş Mükellefiyetiyle İlgili Yaptırımlar.....	94
3.4. Ereğli Kömür Havzası'nda Ücretli İş Mükellefiyeti Uygulaması.....	96
3.4.1. Günlük Mesai Saatleri.....	98
3.4.2. Hafta Tatilinin Kaldırılması.....	99
3.4.3. Çocuk İşçiler ile Kadınların Çalıştırılması.....	100
3.4.4. Mükellef İşçilerin Askerlik Sorunu.....	101
3.4.5. İşçilerin Konut Sorunu, Beslenme ve Temizlik Meselesi.....	102
3.4.6. Günlük Yevmiye ve İşçi Ücretleri.....	107
3.4.7. Hastalık ve Tedavi.....	110
3.4.8. İş Kazaları ve İş Yerinde Güvenlik.....	112
3.4.9. İşten Kaçma ve İş Yerini Terketme Yasağı.....	115
SONUÇ	119
KAYNAKÇA	122
EKLER	128
ÖZGEÇMİŞ	179